

ВЫКАРЫСТАННЕ ІНТЭРАКТЫЎНЫХ МЕТАДАЎ НАВУЧАННЯ ДЛЯ ФАРМІРАВАННЯ КАМУНІКАТЫЎНЫХ КАМПЕТЭНЦЫЙ НА ўРОКАХ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ ў 5-М КЛАСЕ

Сасноўская Валянціна Мікалаеўна,
настаўнік
беларускай мовы і літаратуры
ДУА “Сярэдняя школа № 8 г. Полацка”

ФАРМІРАВАННЕ КАМУНІКАТЫЎНЫХ КАМПЕТЭНЦЫЙ – ПРЫЯРЫТЭТНЫ НАКІРУНАК АДУКАЦЫЙНАГА ПРАЦЭСУ

У артыкуле разглядаюцца дыдактычныя магчымасці сродкаў інтэрактыўнага навучання для фарміравання камунікатывых кампетэнцый вучняў на ўроках беларускай літаратуры ў 5-м класе ў рамках рэалізацыі рэспубліканскага інавацыйнага праекта “Укараненне мадэлі фарміравання метапрадметных кампетэнцый у вучняў на другой ступені агульнай сярэдняй адукацыі і ва ўмовах устаноў дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі”.

Уводзіны. Гарманічнае і ўсебаковае развіццё асобы – галоўная мэта адукацыйнага працэсу ў сучаснай школе. Сённяшняму школьніку неабходна навучыцца адаптавацца ў сацыяльным асяроддзі, падрыхтаваць сябе да далейшага самастойнага жыцця, таму ў кантэксце сучасных патрабаванняў да працэсу навучання і выхавання фарміраванне камунікатывых кампетэнцый з’яўляецца найважнейшым прыярытэтным накірункам.

Камунікатывая кампетэнцыя прадугледжвае стварэнне вучнямі розных тэкстаў (паведамленняў, сачыненняў), публічных выступленняў, дыялогаў і інш. Паказчыкамі эфектыўнасці фарміравання камунікатывых кампетэнцый з’яўляюцца ўменні ставіць і вырашаць пэўныя тыпы камунікатывых задач: уменне слухаць і чуць адзін аднаго, уменне дакладна выражаць свае думкі ў адпаведнасці з задачамі і ўмовамі камунікацыі (кантэкстам), уменне адэкватна выкарыстоўваць моўныя сродкі, уменне прадстаўляць інфармацыю ў пісьмовай і вуснай формах, цікавіцца думкамі іншага чалавека, разумець магчымасць існавання розных пунктаў погляду, калектыўна

абмяркоўваць пытанні, планаваць і арганізоўваць ўзаемадзеянне з іншымі людзьмі (у групе равеснікаў, з настаўнікамі), уменне наладжваць рабочыя адносіны, гатоўнасць аказваць дапамогу (прымаць дапамогу) і эмацыйную падтрымку, адэкватная ацэнка ўзроўню сваёй камунікатывай кампетэнтнасці, імкненне да яе ўдасканалвання і інш. [1].

Асноўная частка. Вельмі прадуктыўнае фарміраванне камунікатывых кампетэнцый адбываецца пры арганізацыі ўзаемадзеяння ў групах. А гэтаму ў першую чаргу спрыяе выкарыстанне на ўроках разнастайных інтэрактыўных метадаў – “спосабаў мэтанакіраванага ўзмоцненага міжсуб’ектнага ўзаемадзеяння педагога і вучняў па стварэнні аптымальных умоў свайго развіцця” [2, с. 18]. Пазнаёміўшыся з работамі М.І. Запрудскага, С.С. Кашлева, я выбрала найбольш прыдатныя метады і прыёмы, адаптавала іх да класа, паступова пачала рэалізаваць іх на практыцы.

Адным з распаўсюджаных метадаў, якімі я карыстаюся на ўроках літаратуры, з’яўляецца метада “Завяршы сказ (фразу, выраз)” (табліца 1).

Табліца 1

Тэма ўрока	Завяршы сказ (фразу, выраз)
У. Караткевіч “Бацькаўшчына”	Бацькаўшчына – гэта... Сапраўдны беларус – той, хто...
Беларускія народныя казкі	Вусная народная творчасць – гэта...
Прыказкі	На галаве пуста... Хто ў лес... Раней устанеш... Не спяшы...
М. Лужанін “Добры хлопец Дзік”	Аўтар Дзіка называе добрым, таму што... Сабаку аўтар называе хлопцам, таму што... Дружба чалавека і сабакі – вялікая сіла, таму што...

Табліца 2

Тэма ўрока	Падбярэ асацыяцыі да слова
Уводзіны. Падарожжа па Краіне літаратуры	Кніга – ... (радасць, нязведанае, цікавае, пазнавальнае...)
М. Багдановіч “Зімой”	Зіма – ... (мароз, снег, холад...)
Г. Далідовіч “Страта”	Сябар – ... (давер, дапамога, апора...)
А. Грачанікаў “Верасень”	Верасень – ... (павуціна, раса, школа...)

Табліца 3

Тэма ўрока	Заданне
А. Кудравец “Цітаўкі”	Знайдзіце дзеясловы, якімі аўтар перадае рух Кастуся да дзёда Агея ўвечары (выскачыў, залапатаў нагамі, пабег, перайшоў на роўны крок, пераступаў нагамі ўсё цішэй і цішэй, падыходзіў). Як дзеясловы руху дапамагаюць перадаць душэўны стан героя?
М. Танк “Ля вогнішч начлежных”	Абапіраючыся на тэкст, дайце характарыстыку Галіне: “дачка лесніка”, “прыгажуня”, “светлая, дзявочая краса”, “косы, сінія вочы”, “нябачная папараць-кветка”, “красуня” (Барына); “вольная птушка”, “дарагая”, “маё сэрца і шчасце” (Васілёк). Складзіце кластар
Я. Колас “Крыніца”	Узнавіце змест сказа: “За тое, што вы ... свае маткі і кінулі сваю..., вы будзеце вечна ... па свеце і ніколі не збудзеце сваёй жалбы па родных..., і нідзе не будзеце мець вы ... на свеце”. Словы для ўстаўкі: не паслухалі, радзіму, кружыцца, кутках, прытулку

Табліца 4

Тэма ўрока	Заданне
А. Кудравец “Цітаўкі”	Уявіце, што вы – Стась. Ад яго імені падзяліцеся ўражаннем, перажываннямі са сваімі блізкімі людзьмі наконт знаёмства з Міцём Бокуцем
Я. Колас “Дарэктар”	Уявіце, што вы – Яська Базылёў. Паспрабуйце расказаць пра свой знешні выгляд, перажыванні, паводзіны, калі трапілі ў сям’ю ляснічага

Прыдатным для развіцця камунікатыўных кампетэнцый з'яўляецца падбор асацыяцый да пэўных слоў-паняццяў, тэрмінаў (метад “Асацыяцыі”) (табліца 2).

Метад “Лагічны ланцужок” дапамагае арганізаваць лексічную камунікацыю і сэнсатворчасць. Так можна праверыць веданне паслядоўнасці дзеянняў у творы, суаднесці элементы сюжэта з адпаведнымі момантамі твора. Пры вывучэнні апавядання А. Кудраўца “Цітаўкі” прапаноўваю дзецям аднавіць лагічную паслядоўнасць элементаў сюжэта і іх характарыстыку:

1. Экспазіцыя – падрыхтоўка чытача да ўспрымання падзей (месца, час дзеяння).
2. Завязка – падзея, якая “ўцягвае” герояў у асноўнае дзеянне.
3. Разгортванне сюжэта.
4. Кульмінацыя – найбольш напружанае ў творы.
5. Развязка – набліжэнне асноўнага дзеяння да завяршэння. Пасля суадносім пункты плана з элементамі сюжэта (Наведванне старога вортаўніка Агея – экспазіцыя; Небяспечная дамова – завязка; Вячэра з дзедам Агеем – развіццё падзей; Злодзеі – кульмінацыя; Кастусь у роспачы – развязка).

Абавязковай умовай развіцця маўленчай кампетэнцый з'яўляецца пільная ўвага да слова, тлумачэнне лексічнага значэння незразумелых слоў, падбор неабходных лексічных адзінак у кантэкст. Дапамагаюць вырашыць гэту задачу метады “Складзі слоўнік”, “Праца са словам”, “Дэфармаваны тэкст” (табліца 3).

У гэтым рэчышчы цудоўны плён дае стварэнне творчых прац (сачыненняў-мініяцюр, вусных замалёвак, паведамленняў). Напрыклад, дзецям даецца заданне падрыхтаваць вусную замалёўку “Роля кнігі ў нашай сям’і”; напісаць сачыненне-мініяцюру па любой прыказцы на тэму “Сяброўства”; расказаць пра выпадак з жыцця, які адпавядае зместу прыказкі “Разумныя жарты – смеху варты, дурныя жарты – слёз варты” і інш.

Метад “Інтэрв’ю” прадугледжвае развіццё дыялагічнай і маналагічнай мовы. Пры вывучэнні апавядання Я. Коласа “У старых дубах” можна прапанаваць наступныя пытанні: “Што для вас значыць сяброўства?”, “Ці ёсць у вас сапраўдныя сябры?”, “За якія якасці вы іх цэніце?”, “Ці згодні вы з народным выслоўем «Сябра пазнаеш у бядзе»?”, “Ці ўмеце вы сябраваць?”, “Каго ў вас больш: сяброў ці дружбакоў? Чаму?”. Пытанні можна прапаноўваць як для абмеркавання ў парых, так і франтальна.

Арганізаваць дыскусію па канкрэтнай праблеме, актуальным пытанні дапамагае метады “Інтэлектуальныя арэлі”. Пры разглядзе апавя-

дання А. Кудраўца “Цітаўкі” прапаноўваю вучням паразважаць над пытаннямі: “Ці можна Кастуся назваць станоўчым героем?”, “Ці вырасце з Кастуся добры чалавек?”, “Ці могуць у добрых бацькоў вырасці дрэнныя дзеці?”, “У чым заключаецца сапраўдная прыгажосць чалавека?”.

Эфектыўным сродкам для развіцця камунікатыўных кампетэнцый лічу выкарыстанне на ўроку сацыяльна-ролевых гульняў, інсцэніровак, калі вучань, уяўляючы сябе пэўным героем, павінен перадаць свае думкі, расказаць пра свае перажыванні (табліца 4).

Нельга ігнараваць выкарыстанне на ўроку інтэрактыўных гульняў (улічваючы ўзрост дзяцей, дзе гульня – асноўная форма навучання), якія можна стварыць самім або звярнуцца на партал nastaunik.info.

Шырока на ўроку прымяняю і іншыя інтэрактыўныя метады: “Алфавіт”, “Хвіліна маўлення”, “Выбар”, “Бура прапаноў”, “1*2*4” і г.д.

Добры плён у фарміраванні камунікатыўных кампетэнцый, ва ўзбагачэнні слоўнікавага запасу дае складанне вучнямі сінквейнаў, кластарай (прыёмаў тэхналогіі развіцця крытычнага мыслення), параўнальных табліц, плана твора і інш. Толькі практыкуем выкананне гэтых відаў работ праз інтэрактыўнае ўзаемадзеянне ў пары або групе [3].

Заклучэнне. Такім чынам, выкарыстанне на ўроку інтэрактыўных метадаў і прыёмаў з’яўляецца адным з эфектыўных сродкаў фарміравання камунікатыўных кампетэнцый вучняў. Але трэба не забываць, што фарміраванне камунікатыўных кампетэнцый – працэс складаны і працяглы. Часам узнікаюць і пэўныя цяжкасці. Тым не менш, уцягваючы ў практыка-арыентаваную дзейнасць кожнага вучня, актывізуемы пазнавальную дзейнасць, мы ствараем спрыяльны псіхалагічны клімат на ўроку, садзейнічаем набыццю маўленчага вопыту.

ЛІТАРАТУРА

1. Гелясіна, Е.В. Формирование метапредметной компетенции обучающихся как условие обеспечения человекомерности образования: пособие в дефинициях, схемах, таблицах / Е.В. Гелясіна. – Витебск: ВГУ имени П.М. Машерова, 2019. – 112 с.
2. Кашлев, С.С. Технология интерактивного обучения / С.С. Кашлев. – Минск: Беларус. верасень, 2005. – 195 с.
3. Руцкая, А.В. Актывізацыя пазнавальнай дзейнасці вучняў: інтэрактыўныя метады навучання літаратуры / А.В. Руцкая, М.У. Грынько // Народная асвета. – 2015. – № 2.